

ÖZ VARLIK HESAPLAMA

Anonim ve limited şirketlerin finansal durumunun bozulması halinde kötüye giden mali durum hakkında pay sahiplerinin/ortakların bilgilendirilmesi ve genel kurulca şirketin mali durumunu iyileştirici tedbirlerin alınması için 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda bazı kurallar öngörülmüştür. Söz konusu kuralların amacı; şirket sermayesinin, pay sahiplerinin/ortakların ve alacaklıların korunmasıdır.

Bu kapsamda anılan Kanunun 376 ncı maddesinde;

“(1) Son yıllık bilançodan, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, yönetim kurulu, genel kurulu hemen toplantıya çağırır ve bu genel kurula uygun gördüğü iyileştirici önlemleri sunar.

(2) Son yıllık bilançoya göre, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kaldığı anlaşıldığı takdirde, derhâl toplantıya çağrılan genel kurul, sermayenin üçte biri ile yetinme veya sermayenin tamamlanmasına karar vermediği takdirde şirket kendiliğinden sona erer.

(3) Şirketin borca batık durumda bulunduğu şüphesini uyandıran işaretler varsa, yönetim kurulu, aktiflerin hem işletmenin devamlılığı esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden bir ara bilanço çıkartır. Bu bilançodan aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin anlaşılması hâlinde, yönetim kurulu, bu durumu şirket merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine bildirir ve şirketin iflasını ister. Meğerki, iflas kararının verilmesinden önce, şirketin açığını karşılayacak ve borca batık durumunu ortadan kaldıracak tutardaki şirket borçlarının alacaklıları, alacaklarının sırasının diğer tüm alacaklıların sırasından sonraki sıraya konulmasını yazılı olarak kabul etmiş ve bu beyanın veya sözleşmenin yerindeliği, gerçekliği ve geçerliliği, yönetim kurulu tarafından iflas isteminin bildirileceği mahkemece atanan bilirkişilerce doğrulanmış olsun. Aksi hâlde mahkemeye bilirkişi incelemesi için yapılmış başvuru, iflas bildirimi olarak kabul olunur.”

hükmüne yer verilmiştir.

Mezkûr hüküm uyarınca şirketin sermayesinin kayba uğrayıp uğramadığı veya borca batık durumda olup olmadığının tespitinde şirket öz varlığının hesaplanması önem arz etmektedir.

Öte yandan, Ticaret Sicili Yönetmeliğine göre de; anonim ve limited şirketlerde sermaye artırımında, sermayenin azaltılması ile artırımının eş zamanlı olarak yapıldığı durumlarda ve ayrıca birleşme ve tür değiştirme işlemlerinde sermayenin karşılıksız kalıp kalmadığına ve şirket öz varlığının tespitine ilişkin yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir raporunun ya da denetime tabi şirketlerde denetçinin bu tespitlere ilişkin raporunun ticaret sicili müdürlüğüne verilmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda, öz varlık hesaplamasının ne şekilde yapıldığının sicili müdürlüğü personeline bilinmesi zarureti bulunmaktadır.

‘Öz sermaye’ veya ‘öz kaynak’ olarak da isimlendirilen ‘öz varlık’, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 192 nci maddesinde, “*Aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark, müteşebbisin işletmeye mevzu varlığını (öz sermayeyi) teşkil eder. Öz sermaye pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının toplamları denkleşir. İhtiyatlar ve kâr ayrı gösterilseler dahi öz sermayenin cüzüleri sayılırlar.*” şeklinde açıklanmaktadır. Buna göre;

$$\text{Öz varlık} = \text{Toplam Aktifler} - \text{Toplam Borçlar}$$

$$= \text{Toplam Aktifler (Dönen Varlıklar + Duran Varlıklar)} - \text{Toplam Borçlar (Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar + Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar)}$$

şeklinde formülleştirilebilir.

Örnek: Bir anonim şirketin dönen varlıkları 400.000.-TL, duran varlıkları 300.000.TL, kısa ve uzun vadeli yabancı kaynakları 500.000.TL ise bu şirketin öz varlığı;

$$(400.000 + 300.000) - 500.000 = 200.000 \text{ TL'dir.}$$

Örnek: Bir limited şirketin aktif toplamı 1.000.000.-TL, toplam borçları ise 1.300.000.TL ise bu şirketin öz varlığı;

$$1.000.000 - 1.300.000 = -300.000 \text{ TL'dir.}$$

Diğer taraftan, bir sermaye şirketinin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 376 ncı maddesi bağlamında sermaye kaybı ve/veya borca batıklık durumunun tespiti öz varlığa göre yapılmaktadır.

1. Sermaye ile Kanuni Yedek Akçeler Toplamının Yarısının Zarar Sebebiyle Karşılıksız Kalması:

Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kalıp kalmadığının tespiti için; şirket aktifleri toplamından borçları çıkarıldıktan sonra kalan öz varlığın, sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının yarısına eşit veya bu tutardan çok ve üçte ikisinden az olması gerekir.

$$\text{Hesaplama: Aktif toplamı} - \text{Borçlar} \leq (\text{Sermaye} + \text{Kanuni Yedek Akçeler}) / 2$$

Örnek: Şirketin aktifleri 100.000 TL, borçları 60.000 TL, esas sermayesi 70.000 TL, kanuni yedekleri 20.000 TL ise,

Şirketin öz varlığı $(100.000 - 60.000) = 40.000$ TL olup, bu miktar sermaye ve kanuni yedekler toplamının yarısı olan $(70.000 + 20.000) / 2 = 45.000$ TL'den daha küçük olduğundan şirkette $\frac{1}{2}$ sermaye kaybı gerçekleşmiştir.

2. Sermaye ile Kanuni Yedek Akçeler Toplamının Üçte İkisinin Zarar Sebebiyle Karşılıksız Kalması:

Sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisinin zarar sebebiyle karşılıksız kalıp kalmadığının tespiti için; şirket aktifleri toplamından borçları çıkarıldıktan sonra kalan öz varlığın, sermaye ve kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisine eşit veya bu tutardan çok olması gerekir.

$$\text{Hesaplama: Aktif toplamı} - \text{Borçlar} \leq (\text{Sermaye} + \text{Kanuni Yedek Akçeler}) / 3$$

Örnek: Şirketin aktifleri 300.000 TL, borçları 270.000 TL, esas sermayesi 100.000 TL, kanuni yedekleri 20.000 TL ise,

Şirketin öz varlığı $(300.000 - 270.000) = 30.000$ TL olup, bu miktar sermaye ve kanuni yedekler toplamının üçte biri olan $(100.000 + 20.000) / 3 = 40.000$ TL'den daha küçük olduğundan şirkette üçte iki sermaye kaybı gerçekleşmiştir.

3. Şirketin Aktiflerinin Borçlarını Karşılama Yetmemesi:

Şirketin borca batık durumda bulunduğu, bir başka ifadeyle aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediğinin tespiti için; hem işletmenin devamlılığı

esasına göre hem de muhtemel satış fiyatları üzerinden çıkarılan ara bilanço doğrultusunda aktiflerin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmemesi gerekir.

Hesaplama: Aktif toplamı < Borçlar

veya

Hesaplama: Aktif toplamı – Borçlar < 0

4. Sermaye Artırım Tutarının Hesaplanması:

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 376 ncı maddesi kapsamında sermayenin kaybı veya borca batık olma durumlarında uyulacak usul ve esaslar, Ticaret Bakanlığınca yürürlüğe konulan ‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 376 ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ’ ile belirlenmiştir.

Anılan Tebliğ uyarınca, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının zarar sebebiyle karşılıksız kalması halinde yönetim organının, şirketin mali durumundaki kötüleşmeyi ortadan kaldırmak veya en azından etkilerini hafifletmek amacıyla, uygun gördüğü sermayenin tamamlanması, sermaye artırımı, bazı üretim birimlerinin veya bölümlerinin kapatılması ya da küçültülmesi, iştiraklerin satışı, pazarlama sisteminin değiştirilmesi gibi iyileştirici önlemleri alternatifli ve karşılaştırmalı olarak aynı genel kurula sunması ve açıklaması gerekmektedir.

Zararın, sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının üçte ikisine eşit veya bu tutardan çok olması halinde ise toplantıya çağrılan genel kurul; sermaye azaltımı yapılmasına, sermayenin tamamlanmasına veya sermayenin artırılmasına karar verebilmektedir.

Sermayenin artırılması ile ilgili olarak söz konusu Tebliğin 10 uncu maddesinde;

“(1) Halka açık anonim şirketler için sermaye piyasası mevzuatı hükümleri saklı kalmak kaydıyla genel kurul tarafından;

a) Sermayenin zarar sonucu ortaya çıkan kayıp kadar azaltılması ile birlikte eş zamanlı olarak istenilen tutarda artırımına karar verilebilir. Sermayenin azaltılması işlemi ile birlikte eş zamanlı sermaye artırımında nakdi sermaye taahhüdü Kanunun 344 üncü ve 585 inci maddelerine uygun olarak ödenir.

b) Sermayenin zarar sonucu ortaya çıkan kayıp kadar azaltılması yoluna gidilmeden sermaye artırımına karar verilebilir. Bu şekilde yapılacak sermaye artırımında, tescil edilecek sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının özvarlık içerisinde korunmasını sağlayacak tutarın sermaye artırımının tescilinden önce ödenmesi zorunludur.

c) Aynı genel kurul toplantısında, bedelleri tamamen ödenmek suretiyle, (b) bendindeki koşul aranmaksızın, sermayenin istenilen düzeyde artırılmasına ve daha sonra azaltılmasına karar verilebilir. Bu şekilde gerçekleştirilecek işlemler sonucunda, tescil edilecek sermaye ile kanuni yedek akçeler toplamının en az yarısının özvarlık içinde korunması zorunludur.”

hükmü yer almaktadır.

Örnek: (Öz varlığın eksi olması durumunda)

Sermaye: 80.000 TL

Öz varlık: -30.000 TL (eksi)

Formül: (Sermaye + Öz varlık) x 2 = Son Sermaye

$(80.000 + 30.000) \times 2 = 220.000$ TL’dir. Sermayenin en az 220.000 TL’ye çıkarılması gerekli olup, artan 140.000 TL’nin tamamı ödenmelidir. Bu durumda 140.000 TL ödenmesi ile birlikte Tebliğde bahsedilen şekilde son sermaye 220.000 TL’nin yarısı olan 110.000 TL ve kayıp olan 30.000 TL karşılanmış olmaktadır.

Örnek: (Öz varlığın artı olup md. 376 kapsamında olması durumunda)

Sermaye: 100.000 TL

Öz varlık: 20.000 TL (artı)

Formül: (Mevcut sermayenin yarısı - Öz varlık) x 2 = Artırılacak Sermaye Miktarı

$(50.000 \text{ TL} - 20.000 \text{ TL}) \times 2 = 60.000 \text{ TL}$ ’dir. Sermayenin en az 100.000 TL + 60.000 TL = 160.000 TL’ye çıkarılması gerekli olup, artan 60.000 TL’nin tamamı ödenmelidir. Bu durumda ödenen 60.000 TL’ye mevcut öz varlık olan 20.000 TL eklendiğinde toplam 80.000 TL ile Tebliğde bahsedilen şekilde son sermayenin yarısı karşılanmış olmaktadır.

Diğer taraftan, 01/01/2024 tarihine kadar, Türk Ticaret Kanununun 376 ncı maddesi kapsamında sermaye kaybı veya borca batık olma durumuna ilişkin yapılan hesaplamalarda, henüz ifa edilmemiş yabancı para cinsi yükümlülüklerden doğan kur farkı zararlarının tamamı ile 2020 ve 2021 yıllarında tahakkuk eden kiralamalardan kaynaklanan giderler, amortismanlar ve personel giderlerinin toplamının yarısı dikkate alınmayabilmekte, bu tutarların belirlenmesinde mükerrerlik oluşmayacak şekilde hesaplama yapılması gerekmektedir. Bunun yanında, bu kapsamda yapılacak hesaplamalara ilişkin olarak hazırlanan finansal tablolarda herhangi bir kayda yer verilmeyerek bu durumun bilgi mahiyetinde dipnotlarda gösterilmesi icap etmektedir.